

HUMANITIES INSTITUTE

SAVRUK (1879-1882)

Ahmet Vefik Pasa (1823-1891)

Genel Bakış

Ahmet Vefik Paşa'nın, çıkış dilindeki metni yakından izleyerek yaptığı tercümelere birisi de Moliere'in "L'Etourdi" adıyla kaleme aldığı oyundur. Dilimize "Savruk" ismiyle çevrilmiş olan eser dört fasıldan ibarettir. Oyunun diğer Moliere külliyatıyla birlikte Vefik Paşa'nın Bursa Valiliği yaptığı 1879- 1882 yılları arasında neşredildiği kabul edilmektedir. Aynı oyun Behiç Enver Koryak tarafından da Ankara Maarif Matbaasında 1944 yılında "Şaşkın" ismiyle tercüme edilmiştir.

Kişiler

Leli: Pandolfo'nun oğlu, Seli'ye aşık babasının rızası ve parası olmadığı için sevdiği kıza kavuşabilmek için uşağından yardım isteyen, uşağının oyunlarını sürekli bozan saf biridir.

Seli: Trüfaldin tarafından esir tutulan, Leli ve Leandr'ın sevdiği kızdır. Trüfaldin'in 4 yaşında yanından ayrıldığı kızı olduğu ortaya çıkar.

Maskaril: Leli'nin zeki, oyunbaz ve korkusuz uşağıdır, Leli'nin sevdiğine kavuşması için sürekli bir oyun kurar fakat Leli tarafından oyunları bozulur.

Hipolit: Anselm'in kızı, Leli'nin babası Pandolfo oğlunu Hipolit ile evlendirmek ister.

Anselm: Hipolit'in babası, Pandolfo ile anlaşıp kızını Leli'ye vermeye ikna olmuştur.

Trüfaldin: Yaşlı bir adam, Seli'yi evinde esir tutarak dışarı çıkmasını ve yabancılarla konuşmasını yasaklamıştır.

Pandolfo: Leli'nin babası, oğlunun tavırlarından memnun olmayan ve onu Hipolit ile evlendirmek isteyen, zengin fakat cimri biridir.

Leandr: Seli'yi seven başka bir genç, Seli'nin esir parasını ödeyerek Leli'nin elinden almaya çalışır.

Andres: Seli'nin aşığı gibi ortaya çıkan bir delikanlı, Trüfaldin'in oğlu Horace'dir.

KONU

Şaşkın bir tip olan Leli'nin sevdiği bir genç kız vardır. Ancak Seli adındaki kız, bir esircinin elindedir. Leli onunla evlenmek için babasından izin alamadığı gibi, onu esircinin elinden kurtarmak için de parası yoktur. Zengin bir aile çocuğu olan Leandr da Seli'yi sevmektedir. Pandolfo, oğlu Leli'yi Hipolit adındaki kızla evlendirmek istemektedir. Fakat Hipolit de Leandr'a karşı ilgi duymaktadır. Leandr bu durumdan haberdar olmasına rağmen yine de Seli'yi elde etmek için Leli'yle mücadele eder Leli, uşağı Maskaril'den sevdiği kıza kavuşmak ve rakibi Leandr'ı saf dışı bırakabilmek için yardım ister. Maskaril önce nazlanırsa da sonra yardımcı olmayı kabul eder, ilk olarak Leli'den sevdiği kızla yüzyüze konuşarak onun düşüncelerini öğrenmesini ister. Leli bu niyetle kıza yaklaşmaya çalışırken kızın efendisi Trüfaldin ortaya çıkar. Bunun üzerine uşak Maskaril devreye girer ve fal baktırmak için Seli'nin yanına geldiğini söyler. Böylece Maskaril, efendisinin niyetini Seli'ye iletir ve ondan cevap alır. Tam bu esnada Leli ortaya çıkarak her şeyi berbat eder. Böylece ilk girişim başarısızlıkla sonuçlanır, ikinci olarak Maskaril para bulmak için işe koyulur. Fakat Leli, para kesesini Anselm'e geri vererek, Maskaril'in planlarını bozar. Bunun üzerine Leli'nin babasına define olduğunu söyleyerek onu uzak bir yere gönderir. Anselm'e Leli'nin babasının öldüğünü ve onu gömebilmek için paraya ihtiyaç olduğunu söyleyerek ondan para sızdırır. Fakat bu kez de Leli'nin babasını gören Anselm için gerçek yüzünü anlar ve parasını geri alır. Oyun, akıllı, zeki ve nükteci bir uşak olan Maskaril'in düzenlediği dolantılarla sürüp gider. Fakat savruk Leli her defasında uşağının planlarını bozar. Bunun üzerine sinirlenerek bir daha kendisine yardım etmeyeceğini söyleyen Maskaril, Leli'nin yalvarmalarına dayanamayarak tekrar işe koyulur.

OLAYLAR

Düşünmeden yapılan hareketler Leli, Maskaril'e Seli'yi aşık olduğunu ve Leandr'ın da ona karşı ilgi duyduğunu söyler. Maskaril, duygularının çok güzel olduğunu ama Pandolfo'nun buna izin

veremeyeceğini belirtir. Çünkü Pandolfo, oğlunu Hipolit ile evlendirmek ister. Bunun üzerine Leli, Maskaril'den bir çare bulmasını ister. Maskaril, biraz para olsa bu durumu çözenin kolay olacağını söyler. Trüfaldin para karşılığı olarak Seli'yi hemen satacaktır. Fakat ellerinde para yoktur. Leli ve Maskaril, Seli ile konuşmak için Trüfaldin'in evine giderler. Seli'yle Leli konuşurken o sırada Trüfaldin, Seli'ye seslenir ve ona kimseyle konuşmamasını söyler. Maskaril, Leli'ye saklanmasını kendisinin konuşacağını söyler. Seli, Trüfaldin'e Maskaril'i tanıdığını söyler. Maskaril'de geçen görüşmede Seli'nin gelecekte haber verme marifeti olduğunu, bu yüzden tekrar tanışmaya geldiğini söyler. Maskaril, Seli'yle konuşurken bir anda Leli çıkar ve Trüfaldin'e, Maskaril'i kızla konuşması ve size selam getirmesi için ben gönderdim. Kızla söz keselim serbest kalsın, parasını sonra öderim der. Trüfaldin, ikisinin de başka başka şeyler söylediğini ve hangisine inanacağını bilmediğini belirtir ve kızarak onları kovar. Maskaril, Leli için kafadan sakat olduğunu söylese de Trüfaldin onları daha fazla dinlemek istemez. Maskaril, Leli'ye tüm söylediklerini yalanladığı için kızar.

Para sızdırma Maskaril, Anselm'i görür ve ondan para sızdırmayı kafasına koyar bunun için bir yalan bulur. Anselm'e Nerine'nin kendisi için tuttuğunu ve çok aşık olduğunu söyler. Anselm bunları duymaktan çok mutlu olur. Maskaril, Anselm' i bu şekilde konuşarak oyalar ve elindeki keseyi alıp yere atar. Anselm, kesesinin alındığından habersiz olarak Maskaril'e bu söylediklerinden dolayı para vermek ister. Maskaril, kesenin farkına varmaması için para istemediğini söyler. Anselm tam gitmek üzereyken Leli gelir ve keseyi yerden alarak kimin olduğunu sorar. Anselm, üzerini yoklayarak kesenin kendisine ait olduğunu söyler ve Leli'ye teşekkür ederek gider. Maskaril, Leli'ye tüm planlarını bozduğu için kızar. Leli'ye o parayı cariyesini kurtarmak için sızdırmaya çalıştığını ve bu yüzden kendisini tehlikeye attığını söyler.

Kılık değiştirme Maskaril, Leli'ye sürekli yardım etmek ister fakat Leli bir şekilde Maskaril'in oyunlarını bozarak her şeyi alt üst eder. Maskaril'in yanına Ergast gelir ve Maskaril'e, Leandr'ın maskara kıyafeti giyerek Trüfaldin'in evine gireceğini ve Seli'yi kaçıracağını söyler. Maskaril bunu öğrenince hemen bir şeyler düşünmeye başlar ve Leandr'ın Seli'yi kaçırmasına engel olmak ister. Ergast, Maskaril'in yanından ayrıldıktan sonra leli ile karşılaşır ve Leli'ye de Leandr'ın kılık değiştirerek Seli'yi kaçıracağını söyler. Bu sırada Maskaril, Leandr'dan önce maskara kılığına girip Seli'yi ondan önce kaçırmayı planlar ve kılık değiştirir. Leli ise hemen Trüfaldin'in evine koşup ona maskara kıyafetinde gelenlerin Seli'yi kaçıracağını söyler. Leli, Trüfaldin'e bunu ispat etmek için gelenleri bekler. Trüfaldin gelenlerin hiç birini eve almaz ve kovar. Leli kim olduklarına bakarken Maskaril'i görür. Maskaril, yine Seli'yi kaçırmak için yaptığı bir planı daha bozduğu için Leli'ye kızar.

Maskaril'in Müjdesi Ergast bir telaşla Maskaril'in yanına gelir ve Trüfaldin'in evine bir çingene delikanlı ile bir kocakarı geldiğini söyler. Maskaril, bu delikanlının Seli'nin başka bir aşığı olduğunu anlar. Adı Andres'tir. Andres, Zengin bir delikanlı olup Seli'ye duygularını açar ve onu götürmek istediğini söyler. Seli başının ağrıdığını ve birkaç gün sonra gidebileceğini belirtir. Andres birkaç gün kalmak için kiralık ev arar ve bulur. Bu ev Maskaril'in evidir. Maskaril'in kılık değiştirerek Andres'e konuşturur. Andres'in ne niyetle orada olduğunu öğrenir. Maskaril, yanından ayrıldığı vakit Leli gelir ve Andres'e ne aradığını sorar. Andres evin kiralık olduğunu söyleyince Leli, evin babasının olduğunu ve kiralık yazan yerde uşağının kaldığını söyler. Leli, uşağının yine bir oyun çevirdiğini ve sevdiği kıza kavuşmak için yardım ettiğini belirtir. Andres bunu duyunca Leli'ye dürüstlüğünden dolayı teşekkür eder ve Seli'yi Leli'ye vermek ister. Seli, Maskaril'e Andres'e bir minnet borcu olduğunu bunun için Leli ile olamayacağını söyler. Maskaril buna bir çare bulmak için gider. Maskaril bir müjde ile gelerek Seli'ye Andres'in aslında Trüfaldin'in yaşındaki kızının kendisi ve Andres'in de oğlu Horace olduğunu kavga eden çingene kadınlardan duyduğunu söyler. Andres'in kardeşi olduğundan zaten evlenemeyeceği için Leli ile evlenmeyi mutlulukla kabul eder.

Tema

Kavuşturmak Seven bir kişinin sevdiğine kavuşmak için çareler araması üzerine ona yapılan yardım anlatılmıştır. Sevdiğine kavuşturmayı görev edinmiş bir kişinin çevirdiği oyunlar, söylediği yalanlar, cesaret ve asla pes etmemek görülmektedir.

Karakter İncelemesi

Leli (Saf)

Karakter Leli, Seli'ye aşık, babasından para isteyemeyen, kendi başına bir iş beceremeyen biridir. Uşağı Maskaril'den sürekli yardım ister fakat iyi niyetlilikte söylediği her şey tüm oyunları bozar. Sevdiği kıza Leandr'ın sevmesi onu telaşlandırır ve korkutur. Leli dürüst fakat bir o kadarda saf bir karakterdir.

Aktivite Leli, sevdiği kızı görmek için Maskaril ile birlikte Trüfaldin'in evine gider. Seli'ye olan duygularını söyler. Maskaril'in çevirdiği tüm oyunları her şekilde bozmayı başarır. Sonunda göstermiş olduğu dürüstlük onu sevdiğine kavuşturur.

Kişiler Leli, Leandr ile karşılaşır ve Leandr Seli'yi sevdiğini söyler. Leli bu durumu Maskaril'e anlatır. Leli, Seli'nin yanına giderek onu görünce neler hissettiğini söyler. Andres'e dürüstlük sergiler ve Seli'ye kavuşur.

ÖRNEK OLAYLAR

Aşık Leli, Seli'ye aşıktır ve onu görünce hemen ona olan duygularını açıklar. Leli: Meleklerle layık güzelliklerinizi gözümün önüne sermekle, bilerseniz, Allah bana ne büyük bir ihşanda bulunuyor! Vaktiyle yüreğimi dağlamış olsalar da yine gözlerinizi görmekten ne kadar sevinç duyuyorum! Seli:- Sözlerinizden haklı olarak hayrete düşen kalbim, gözlerimin kimseyi dağlamasını istemez. Eğer gözlerim size bir kötülük etmişse bunun benden habersiz olduğunu temin edebilirim. Leli:-Ooo ! Onların dağılayışı bana acı duyuramayacak kadar tatlıdır! Bu yara benim bütün şerefimdir. Hem ...

Telaşlı Leli, Leandr'ın Trüfaldin ile pazarlık yaptığını görür ve hemen telaşlanır. Sevdiği kızın elinden gideceğini düşünerek Maskaril'den yardım ister. Maskaril her oyununu bozduğu için kızgın olsa bile yine dayanamaz ve yardım eder. Leli:- Aman ne görüyorum? Rakibimle Trüfaldin başbaşa! Herif Seli'yi satın alıyor. Korkudan dizlerimin bağı çözüldü; Maskaril:- Elinde olanı yapacağına ve parası da varsa, dilediğini elde edeceğine hiç şüphe yok. Benden yana aşkolsun. İşte düşünmeden yaptığınız hataların, sabırsızlıkların neticesi. Leli:-Söyle, ne yapayım? Bana bir akıl ver canım. Maskaril:- Ne diyeyim, bilmem ki. Leli:-Bırak da gideyim, kavgaya tutuşayım. Maskaril:-Ondan ne çıkar? Leli:-Ya ne yapmak istiyorsun? Bu işi nasıl önleyeyim? Maskaril:- Hadi size yine iyilik edeyim, bir defa daha acıyayım. Artık beni bırakın. Ben onu gözetler, umarım ki, daha elverişli çarelerle, ne kurduğunu öğrenirim.

Saf Maskaril, Leandr'ın Seli'den vazgeçmesi için ona yalan söyler. Seli'nin aslında iffetli bir kız gibi göründüğünü fakat öyle olmadığını belirtir. Bunu duyan Leandr Seli'den vazgeçer. Leandr, Leli'ye rastlar ve artık Seli'nin peşinde olmadığını çünkü onun iffetli olmadığını duyduğunu söyler. Leli bunu duyunca çok sinirlenir ve bunu kimden duyduğunu sorar. Leandr bunu söyleyenin Maskaril olduğunu söyleyince Leli çok sinirlenir. Maskaril'in geldiği görünce ona saldırarak kızmaya başlar. Maskaril bu söylediklerinin uydurma olduğunu, kaş göz ederek bunun oyun olduğunu anlatmaya çalışsa da Leli anlamaz. Leli:- Hah, tamam! İşte kendisi! Gel buraya, uğursuz köpek! Maskaril:- Ne oluyoruz? Leli:- Seni fitne kumkuması, seni yılan dilli herif, seni! Seli'ye de diş geçirmeğe ve talihsizliği içinde parlamasını bilen eşsiz bir fazileti lekelemeğe kalkışırsın ha? Maskaril, yavaşça Leli'ye. - Durun; bu lafları ben mahsus uydurdum. Leli:- Hayır, hayır; ben kaş göz etmeğe, ben alaya gelemem. Her şeye gözüm kör, kulağım sağırdır. Öz kardeşim de olsa hesap soracağım. Üstüne titredim bir sevgiliye dil uzatmağa kalkmak, beni yüreğimin en derin yerinden yaralamaktır. Bütün işaretlerin boş. Sen onun hakkında ne dedinse çabuk itiraf et! Maskaril:- Allah, Allah; kavgaya bahane aramayalım. Yoksa kaçırım. Leli:- yere kıyıdayamazsın. Maskaril:- Vay! Leli:- Söyle bakayım, itiraf et. Maskaril:-, yavaşça Leli'ye. – Yakamı bırakın yahu! Size bunun bir oyun olduğunu söylüyorum. Leli:- - Çabuk ol! Ne dedindi? Dök ortaya! Maskaril, yavaşça Leli'ye. - Ne dedimse dedim canım; siz kızmayın. Leli, kılıcı eline alarak. - Öyle ise başka türlü söyletirim! Leandr, onu tutarak. - Hele durun, biraz hiddetinizi tutun. Maskaril, kendi kendine. – Dünyada bununkinden akılsız bir kafa var mıdır acaba?

Maskaril (oyunbaz)

Karakter Maskaril zeki, kurnaz ve oyunbaz biridir. Leli'yi sevdiğine kavuşturmak için sürekli yardım eden ve türlü oyunlar çeviren bir karakterdir.

Aktivite Maskaril, türlü oyunlar kurar. İlk olarak Seli'ye haber getirmek için fal baktırmak için geldiğini söyler. Para bulmak için Anselm'e Pandolf'un öldüğünü söyleyerek ondan para alır. Tabi bu da açığa çıkar. Anselm'e cariyeyi göndermek için akıp kendisine teslim etmesini ve onu götürceğini söyler. Anselm bunu da kabul eder fakat Leli bunu da bozmayı başarır. Maskaril, bu şekilde sürekli yardım için oyunlar bulmaya çalışır ve Leli'nin saflığı yüzünden başarısızlıkla sonuçlanır.

Kişiler Maskaril, genellikle Leli ile oyunlarını bozduğu için tartışır. Anselm'e kolaylıkla kandırarak ondan para alır. Pandolf'u oğlu ile aynı fikirde olmadığına ikna eder. Hipolit ile konuşarak onu Leandr ile kavuşturacağına söz verir.

ÖRNEK OLAYLAR

Yardım sever Leli, Maskaril'e Leandr'ın da Seli'yi sevdiğini, her yerde karşısına çıktığını fakat kendisinin yardımıyla bunun üstesinden geleceğini söyler. Maskaril babasının aynı fikirde olmadığını ona Hipolit'i alacağını söylediğinde Leli, böyle konuşmamasını ister. Maskaril, babasına aldırılmamasını ve kendisine yardım edeceğini söyleyerek bir şeyler düşünmeye başlar. Maskaril, kendi kendine. - Hepsini şaka söyledim canım. Şöyle fikrinizi yoklamak için. Hiç bende gönül isteklerine engel olacak hal var mı? Maskaril tabiat düşmanı mıdır? Siz işin aksine olduğunu pekala bilirsiniz. Bende, olsa olsa fazla insan olmak kusuru bulunabilir. Babanız olacak bunağın dirlanmalarına kulak asmayın efendim. Siz işinize bakın. O ne isterse yapsın. Vallahi ben o fikirdeyim ki bu neşesi kaçmış ihtiyar çapkınlar gülünç masallarıyla kafalarımızı şişirirler ve zoraki faziletleriyle delikanlıları, adeta kıskanarak, hayatın zevklerinden uzaklaştıracaklarını umarlar. Becerikliğini bilirsiniz; ben hizmetinize hazırım. Leli: - Tamam; işte beni ancak böyle sözlerle memnun edebilirsiniz. Zaten ben aşkımı itiraf ettim. Bu aşk, onun doğmasına sebep olan gözler tarafından da hiç yadırganmadı. Halbuki demin Leandr, Seli'yi elimden almağa hazırladığını söyledi. Onun için acele edelim. Haydi, beni çar çabuk emelime kavuşturacak çareleri düşün. Bir rakibin iddialarını boşa çıkaracak hileleri, oyunları, fesatları, düzenleri bul. Maskaril:- Durun, şu işi bir tasarlıyayım. (Kendi kendine) Muhakkak bir şey yapmalı. Ne icat etsem acaba?

Zeki Maskaril, Leli'nin Seli'ye olan duygularını fal baktırma bahanesi ile anlatarak Seli'nin de duygularını kolaylıkla öğrenir. Maskaril:- - Belki de rahatsız ediyorum. Fakat önceki görüşmemizde geleceği keşfetmek hususundaki büyük istidadını bana tanıtmış olan Seli ile bir nokta üzerinde azıcık konuşmak istiyordum. Trüfaldin: - Vay, senin falcılık marifetin de mi vardı? Seli: - Hayır; bütün bildiğim gözbağcılıktan ibaret. Maskaril: - Bakın mesele ne. Hizmetinde bulunduğum bay, kendisini kıskacında tutan bir sevdadan sararıp soluyor içini kemiren ateşle, taptığı güzele ulaşabileceği çok isterdi. Fakat ne yaptıysa, bu bulunmaz hazineye bekçilik eden ejderhayı bir türlü kandıramadı. Hele şimdi kendisini büsbütün üzen ve rahatından eden şey, korkulacak bir rakiple karşılaşmasıdır. O kadar ki, beslediği sevgiden iyi bir netice ummasına imkan olup olmadığını anlamak için sizi yoklamağa geldim. Bizi ilgilendiren sırrı, ağzınızdan dosdoğru öğrenebileceğime eminim. Seli:- Sizin bay hangi yıldızın altında doğmuş? Maskaril: - «Sevgi değiştirmez» yıldızına altında. Seli: - Gönlünün kimi çektiği bana söylenirse de ilmim bunu aşağı yukarı çıkarabilir. Bu kız, yürek sahibi Bahtı tersine dönmüşken bile vekarlı davranmasını biliyor. Kalbinde uyandırılan gizli duyguları öyle açığa vuracak mizaçta değil. Ama bunları onun kadar ben de biliyorum. Daha uysal bir ruhla şimdi size hepsini itici kelime içinde açacağım. Maskaril:- Aşkolsun falın kudretine! Seli: - Eğer sizin bayın duyduğu bağlılık gerçekse ve niyeti yalnız faziletten kuvvet alıyorsa boşuna gönül çekmiş olmaktan hiç korkmayın. Ümit beslemeğe yer vardır. Almak istediği kale, yolu yordamı bulunan anlaşmalara karşı sağır değildir; pekala teslim olabilir.

Oyunbaz Maskaril, Anselm'den para alabilmek için Pandolfo öldü der. Olayın inandırıcı olması için Pandolfo'yu da evden uzaklaştırır. Pandolfo'ya çiftlik evinin orda gömü olduğunu söyler ve Pandolfo hemen oraya gider. Anselm bu ani ölümüne çok üzülenek hemen para verir. Maskaril: - Haber sizi çok şaşırtsa gerektir. Anselm: - Böylece ölüvermek! Maskaril: - Doğrusu çok hata etti. Bu aceleciliği hiç hoşuma gitmedi. Anselm: - Hastalanmağa bile vakit bulamamak... Maskaril: - Evet, kimse ölmekte bu kadar acele etmemiştir. Anselm: - Ya Leli? Maskaril: - Dövünüyor ve kulağına bir şey girmiyor. Birçok yerlerini çürüttü, şişirdi. Babasını mezarda yalnız bırakmamağa kalktı. Nihayet bu aşırı yası dindirmek üzere hemen cenazeyi gömdürdüm. Oğlanın aklını kaybetmesinden bayağı korkmuştum. Anselm: - Ne olursa olsun, akşama kadar beklemeliydin. Sonra, ben de onu bir kere daha görmek isterdim. Gömmekte acele edilirse, henüz diri bir adam öldürülebilir. Çünkü insan hazan ölmemiş olur da ölü sanılır. Maskaril: - Yok, ben onun mis gibi öldüğüne kefilim. Ne ise, biz deminki bahse gelelim. Leli, babasına güzel bir cenaze alayı yapmak istiyor. Bununla avunmak, kendisi için de hayırlı olacak. Ölüsüne saygı gösterilmek suretiyle merhumun talihsizliği de biraz giderilecek. Konduğu miras çok ama Leli henüz işlerinde acemi. Varının çoğunu elinin altında bulamadığı, bulduğunu da şimdilik kağıttan ibaret gördüğü için bu son vazifesini yapmakta zorluk çekiyor. Sizden, hem geçenlerde yaptığı büyük kabalık için af diliyor. hem de biraz ödünç para vermenizi rica ediyor. Anselm:- Leli, dostum, kederiniz mantığın karşısında dağılmıyorsa biraz hafiflesin bari. Leli: - Aman! Maskaril: - Yapamaz; mizacını bilirim. Anselm: - Sonra, hizmetçinin hatırlatması üzere, bir babanın cenaze alayı için lüzumlu olan parayı da getirdim.